

Cover Page

Universiteit Leiden

The handle <http://hdl.handle.net/1887/62775> holds various files of this Leiden University dissertation

Author: Beemsterboer, Marietje

Title: Islamitisch basisonderwijs in Nederland

Date: 2018-06-12

Islamitisch basisonderwijs in Nederland

Islamitisch basisonderwijs in Nederland

Proefschrift

ter verkrijging van
de graad van Doctor aan de Universiteit Leiden,
op gezag van Rector Magnificus prof.mr. C.J.J.M. Stolker,
volgens besluit van het College voor Promoties
te verdedigen op dinsdag 12 juni 2018
klokke 15:00 uur

door
Maria Margaretha Beemsterboer
geboren te Beverwijk
in 1985

Promotor

Prof. dr. mr. M.S. Berger Universiteit Leiden

Co-promotor

Dr. E.M. de Boer Universiteit Leiden

Promotiecommissie

Prof. dr. C. Bakker Universiteit Utrecht

Dr. N.M. Dessing Universiteit Leiden

Prof. dr. M.S. Merry Universiteit van Amsterdam

Prof. dr. J. Mesman Universiteit Leiden

Prof. dr. T.V.M. Pels Vrije Universiteit Amsterdam

De totstandkoming van dit proefschrift werd financieel mogelijk gemaakt door de Promotiebeurs voor Leraren (projectnummer 023.002.043) van de Nederlandse Organisatie voor Wetenschappelijk Onderzoek (NWO).

Uitgeverij Parthenon

Postbus 22199, 1302 CD Almere

www.uitgeverijparthenon.nl

© 2018 Marietje Beemsterboer. Alle rechten voorbehouden.

SERIE: Islam in verandering, deel 3

OMSLAG: Studio Jan de Boer

FOTO OMSLAG: © Kelly Visser (cover), © Joost Bataille (back cover)

TREFWOORDEN: islam, basisonderwijs

NUR: 190

ISBN | EAN: 978 90 79578 931

INHOUD

Dankwoord	7
Transcriptie systeem	9
1. Inleiding.....	14
1.1 Concrete vraagstelling	18
1.2 Doel en relevantie van het onderzoek.....	18
1.3 Onderzoeksstrategie en opbouw van de dissertatie	25
Deel A Achtergrond.....	27
2 De invloed van migratiegeschiedenis en de Nederlandse moslimpopulatie op de identiteit van het islamitisch basisonderwijs.....	30
2.1 De migratiegeschiedenis van moslims in Nederland	30
2.2 Verscheidenheid onder moslims in Nederland.....	47
3 Door de overheid gefinancierd islamitisch basisonderwijs.....	54
3.1 Islamitisch onderwijs in Europa: vier posities.....	54
3.2 België, Duitsland en Nederland nader bekeken	62
3.3 De keuze voor een islamitische school	79
Deel B Beschrijving van de onderzoeksmethode	85
4 Methode	88
4.1 Interviews vanuit sociaal-constructivistisch perspectief.....	89
4.2 Uitwerking kernbegrippen	93
4.3 Begrenzing van het onderzoek	108
4.4 Respondent benadering via gestuurde toevallige steekproef.....	110
4.5 Context van de interviews en rol van de onderzoeker	130
4.6 Dataverzameling, opname en beheer	138
4.7 Beschrijving van procedures en analyse	139
Deel C Empirisch onderzoek.....	147
5 Dynamiek in de totstandkoming van de gewenste identiteit	160
5.1 Levensbeschouwelijke dimensie.....	160
5.2 Maatschappelijke dimensie	183
5.3 Organisatorische dimensie	193

5.4 Samenvatting van onderzoeksresultaten.....	222
6 Van gewenste naar werkelijk beleefde identiteit	228
6.1 Pedagogische dimensie	228
6.2 Onderwijskundige dimensie	247
6.3 Samenvatting van onderzoeksresultaten.....	274
7 Conclusie en aanbevelingen	280
7.1 Beantwoording van de deelvragen.....	280
7.2 Conclusie.....	288
7.3 Aanbevelingen	293
8 Samenvatting.....	298
9 Conclusion and recommendations.....	304
9.1 Answering the sub questions	304
9.2 Conclusion	311
9.3 Recommendations.....	316
10 Summary.....	321
Lijst met afbeeldingen	328
Lijst met tabellen.....	328
Bibliografie	329
Trefwoordenregister	345
Curriculum Vitae.....	349
Bijlage 1: Interview vragenlijst	350
Bijlage 2: Codelijst/boomstructuur	360

Dankwoord

Ik ben ontzettend trots op dit onderzoek waaraan ik de afgelopen vijf jaar met veel plezier gewerkt heb. In dat proces ben ik door meerdere mensen geholpen en gesteund, die ik hier graag wil noemen.

Dit onderzoek kwam tot stand met een Promotiebeurs voor Leraren van het Nederlandse Organisatie voor Wetenschappelijk Onderzoek (NWO). NWO financierde dit project en mijn dank gaat allereerst naar hen uit. Vervolgens naar mijn werkgever, Stichting Tabijn, die dit traject mogelijk maakte door studieverlof te verlenen.

Mijn grootste dank gaat uit naar mijn respondenten. Bedankt dat jullie tijd voor mij vrijmaakten. Jullie verhalen vormen niet alleen de inhoud van dit onderzoek maar motiveerden mij ook om dit onderzoek af te maken. Dank ook voor het warme welkom op jullie scholen.

Prof.dr.mr. Maurits Berger, mijn dank aan jou is erg groot. Jij was vanaf het begin als promotor betrokken bij dit onderzoek. Zonder jou was dit proefschrift er niet gekomen. En ik ben ervan overtuigd dat jouw feedback van groot belang is geweest voor het eindresultaat; je stimuleerde me mijzelf concreter te verwoorden en de relatie tot het bredere kader van het islamitisch basisonderwijs niet uit het oog te verliezen.

Dr. Elpine de Boer, jij kwam als co-promotor precies op het juiste moment, met de juiste inhoudelijke feedback. Bedankt voor je betrokkenheid en kritische vragen waarmee je vooral het methodologische deel hebt helpen vormgeven.

Marga Wubbema, mijn docente levensbeschouwing op mijn middelbare school, jij wakkerde mijn interesse in godsdienst en levensbeschouwing aan en inspireerde mij zo tot mijn studie Wereldgodsdiensten. Pieter Sjoerd van Koningsveld, hoogleraar Islam in Leiden, u heeft mij tijdens die studie met uw enthousiasme gestimuleerd om op onderzoek uit te gaan.

Mijn lieve collega's van de Bosschool, bedankt voor jullie interesse in mijn onderzoek. Mijn bijzondere dank gaat uit naar, de directeur van de

school, Frank Scheffer. Jij stimuleerde mij, stelde scherpzinnige vragen, was altijd beschikbaar voor een gedachtewisseling en hebt bovendien kritisch meegelezen.

Tijdens het schrijven van het proefschrift heb ik veel steun gehad van mijn vrienden, waarmee ik minder vaak en minder makkelijk kon afspreken. Sorry voor alle lunchafspraken en spontane kopjes koffie of thee die erbij inschoten omdat ik altijd zat te schrijven! Simone, bedankt voor de weekenden waarin wij samen in een hotel aan onze onderzoeken werkten. Kelly, bedankt voor de mooie foto's. Ik ben je ontzettend dankbaar dat je het islamitisch basisonderwijs in beeld hebt weten te vatten om mijn woorden kracht bij te zetten. Dirk, bedankt voor je hulp en je scherpe vragen op de onderzoeksmethode, ze hebben mij gemotiveerd bij het schrijven van deel B. Merel, Annemarie, Sanne, Sophie en Lidwien, bedankt dat jullie kritisch hebben meegelezen.

Annemarie en Merel, wat ontzettend fijn dat jullie mijn paranimfen willen zijn. Bedankt!

Mijn schoonouders, Gé en Tiny, bedankt voor jullie steun en alle oppassuren waarin ik aan mijn onderzoek werkte. Jullie zijn van groot belang geweest voor het eindresultaat.

Mijn ouders, Wim en Marga, jullie leerden mij van kinds af aan liefde voor taal, voor woorden en mooie zinnen. Jullie leerden mij het belang van goede argumentatie, stimuleerden mijn intrinsieke nieuwsgierigheid en creëerden daarmee de basis voor dit onderzoek. Gedurende het onderzoek hebben jullie mij niet alleen altijd mentaal ondersteund, maar ook alles kritisch meegelezen, fouten verbeterd en ruimte gecreëerd om het onderzoek praktisch uit te voeren.

Lieve Gerben, jouw liefde en steun zijn zo ontzettend belangrijk geweest. Jij bent de veilige haven waar ik altijd thuis kan komen. Lieve Siem, jij bent een groot cadeau en hebt me tot absolute focus gemotiveerd omdat ik vooral schreef in jouw slaaptijd. Bedankt dat jij in ons leven bent gekomen. Lieve kleine Wup, wat ontzettend bijzonder dat ook jij het laatste deel van mijn promotietraject kunt meemaken. Jouw aanwezigheid was een extra motivatie om aan het eind van dit proces door te werken. Tot snel!

Transcriptie systeem

Er zijn verschillende transcriptie systemen om het Arabische schrift naar het Latijnse om te zetten. In dit onderzoek worden Arabische woorden getranscribeerd volgens de norm van het Leiden University Institute for Area Studies (LIAS). Deze methode is gebaseerd op het systeem dat wordt gehanteerd door de *Encyclopedia of Islam* en in Hans Wehr's *Arabic-English dictionary*.¹ Daarbij gelden de volgende regels:

- De alif (ا) van het lidwoord al- wordt niet geschreven na een klinker (fi l-bayt; wa-l-rajul).
- De lām (ل) van al- wordt niet geassimileerd aan de volgende medeklinker.
- Hamza (ء) aan het begin van een woord wordt niet geschreven (ilā niet 'ilā, maar wel ra's).
- Tā' marbūṭa (ة) wordt weergegeven met a (niet ah) en in de status constructus als -at.
- De bijvoeglijke yā' gevolgd door tā' marbūṭa wordt weergegeven door -iyya.
- Nisba's worden als -iyya geschreven.

¹ Transcriptiesysteem in het Arabisch (Midden-Oosten studies, Faculteit der Geesteswetenschappen, Universiteit Leiden 2014)
<<http://media.leidenuniv.nl/legacy/transcriptie-arabisch-1.pdf>> [geraadpleegd 16 april 2017].

Voor de transcriptie van individuele letters geldt de tabel hieronder:

ا	'/a/ā	ض	ḍ
ب	b	ط	ṭ
ت	t	ظ	ẓ
ث	th	ع	'
ج	j	غ	gh
ح	ḥ	ف	f
خ	kh	ق	q
د	d	ك	k
ذ	Dh	ل	l
ر	r	م	m
ز	z	ن	n
س	s	ه	h
ش	sh	و	ū/w
ص	ṣ	ی	ī/y

